

Sempozyum Doğu Batı Arasında İslam Birliği İdeali / Vefatının 10.yılında Aliya İzzetbegović,
26 Ekim 2013, Uskudar, İstanbul

ALIYA İZZETBEGOVİÇ'İN İSLAM DÜNYASINA BAKIŞI

„Buyuk Allah'a yemin ederim ki kole olmayacagiz“ – Aliya İzzetbegović

Bosna Hersek'in ilk Cumhurbaşkanı olan Aliya İzzetbegović'in, İslamiyete, İslam dünyasındaki müslümanlara olan bakışı, şahıs olarak içinde bulunduğu zor durumlarda olan duruş, davranışı ve bulunduğu durumu kabullenmesi.

Zor durumlardan çıkış yolunun, eğitime, anlayışa, toleransa, köleliğin kaldırılmasına bağlı olduğunu ve Kur'anın ve Peygamberimizin sünneti ve hadislerinin emrettiği gibi, "orta yolu" arayarak çözüm bulmuştur.

Hakiki Monoteist, pasif ve maddiyatçı olmayan, özgür insandır. Zıt tarafları kabul eden, köleliğe ve şiddete karşı olan ve aynı zamanda iç dünyasındaki özgürlüğe düşkün olan insandır. İzzetbegović'e göre, insanlığın krizine çözüm olan bahsettiği "orta yol" budur.

Özgeçmiş

Aliya İzzetbegović'in hayatı iniş ve çıkışlardan ibarettir. Atalarından gelen genlerin kişiliğinin ve karakterinin oluşmasında önemli bir kaç detaya değinmek lazım.

Alija İzzetbegović 8 Ağustos 1925 tarihinde Bosanski Şamac 'da, önceleri Belgrat'ta yaşamış ancak kronikçilerin belirttiği gibi 1868'de "Sırp baskısı altında" kalarak kendine daha güvenli bir yer arayan itibarlı bir beyzade ailesinin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Ailenin seçimi Bosanski Şamac olmuştur. İzzetbegović'in büyükbabası ki onun da adı Alija idi, Bosanski Şamac 'in belediye başkanıydı. Adaleti ve dürüstlüğüyle yöre halkı arasında çok saygın bir yeri olduğu söylenirdi.

Alija'nın hayatının henüz ikinci yılında, ticaret ve bankerlikle uğraşan babası Mustafa Saraybosna'ya taşınma kararı aldı. Ailesi kalabalıktı: Anne ve babasının üç kız ve iki erkek olmak üzere beş evladı vardı, Alija bunların en büyüğüydü.

Annesi çok dindar bir kadındı, öyle ki Alija daha sonraları notlarında dine karşı erken yaşlarda oluşan bağlılığını tamamen annesine borçlu olduğunu söyleyecektir. Annesiyle beraber sabah namazına uyanmakta zorlandığını itiraf etse de, İzzetbegović'in eski hatıralarında Vijećnica'daki Hacı caminin imamı Rahmanović'in er- Rahman suresini benzersiz bir güzellikte okuduğunu hatırladığı hayatının bu dönemini özlemle yad eder.

Ne gariptir ki, asgari 15 yaşlarında, ateist ne komünist literatürünün etkisi altında dini konularda kararsızlığa düşmüştür. İkinci Dünya savaşının başlangıcı öncesinde Yugoslavya'da kısmen, o zamanlar tam olarak altın çağını yanı sıra en karanlık dönemini yaşayan, faşizme karşı bir tepki olarak çok güçlü bir komünist propaganda hakimdi.

Ancak genç İzzetbegović'e ilk bakışta şüpheli görünen, komünist propagandanın Tanrısı "kötücül" ve dinin kendisini de halkı gerçek hayatta daha iyisini elde etmek adına savaşmaması için sindirilmesi ve duyarsızlaştırılması için "toplumların afyonu" olarak gördüğü gerçektir. Diğer yandan, çeşitli şekillerde ve tanımlamalarda, dinin ana mesajı İzzetbegović'e her zaman etik bir yaşam şekli ve sorumluluk duygusudur gibi gelmişti.

Böylece İzetbegoviç bir iki yıllık ruhsal-düşünsel bir bocalamadan sonra, yeni bir güç ve yaklaşımla nihayet dine döndü. Sonradan kendisindeki iman gücünün, özellikle gençliğindeki bu inkar döneminden güç aldığını düşünmüştür. Ve artık bu, doğuştan ait olduğu gelenekten edinilen din değil, yeniden tesis edilmiş bir iman duygusuydu. Her ne kadar sonradan din problematikiyle ilgili yazdığı kitaplarda görüleceği gibi sürekli sorgulanmış ve araştırmış olsa da, yeniden tesis edilen bu imanı bir daha asla kaybetmedi. Çok sonra **Hatıralar** kitabında “ Tanrısız bir hayat benim için tahayyül edilemezdi” diyecektir.

Her ne kadar resmen kurulmamış olsa da, cemiyetin liseli ve üniversiteli gençler arasında gittikçe daha çok popülarite kazandığı kesindi. Bu faaliyet İkinci Savaş’ının tamamı boyunca devam etti. İzetbegoviç cemiyetle ilk defa 1944 yılında “ El-Hidaje” ile, imamların mesleki birliğiyle, birleştikleri zaman karşı karşıya geldi. Kendisinin de sık sık ifade ettiği gibi Alija “ hiç bir zaman imamlarla tam bir fikir birliği içinde değildi” ve eleştirilerinin temelinde İslam’ın imamlar tarafından çok katı bir şekilde yorumlanması yatıyordu ki kendisine göre bu tavir “İslam’ın dahili ve harici inkişafını engelliyordu”.

Sonraki çalışmalarında, Aliya, aktif olarak cemiyette rol almıştır. Daha sonraları, doğrusu, uzun yıllar yattığı hayatındaki ikinci hapisten sonra aktif olarak siyasete ilgilenmeye başladığı gibi yok olmaktan kurtardığı Bosna-Hersek’in ilk cumhurbaşkanı ünvanını aldı.

Aliya İzetbegoviç'in düşünce ve misyonu

Bu konuşmamda, yayınladığı kitapları göz önünde bulundurarak, kendisinin insanlara ve insanlığa olan bakış ve düşüncelerini, insanlığın yaşamış olduğu krizin çözümü olan " orta yolu"na değinmek istiyorum.

Aliya İzetbegoviç hayatı boyunca kitaplar yazdı ve yayınladı. 1946 yılında yazdığı ilk kitaplardan olan Dogu Ve Batı arasındaki İslam bir çok yabancı dile çevrildi. Kendisi hapisteyken, ilk defa 1984 yılında Kanada'da yayınlandı.

Kitabın içeriği en kısa satırlarla şöyleydi : Her şeyin çift yaratıldığı gibi insan da yaratılmış bir canlıdır, insanın da bir ruhu ve vücudu vardır. Vücut ruhun evidir. Bu ev bir evrim geçirmiştir ve kendi geçmişi vardır, ancak ruh değişmemiştir. Tanrı ona kendi dokunuşuyla can vermiştir. “ Ev” yani vücut bilimin işidir, ancak ruh dinin, sanatın ve ahlakın kapsamındadır. Bu yüzden İzetbegoviç için, insanın iki yönü ve iki gerçeği vardır. Batı dünyasında bunları Darwin ve Michelangelo teslim eder. Onların gerçekleri birbirinden farklıdır, ancak birbirini dışlamaz. Yazar bu duruşunu, bu “ gerçeklerin” kendilerini medeniyet ve kültürün bir tezadı olarak gösterdiğini ve kendisine göre bilim ve tekniğin medeniyete, din ve sanatın ise kültüre ait olduğu tezini geliştirerek doğrulamaya çalışır. İlki insanın varoluşsal ihtiyaçlarının (nasıl yaşıyorum) diğeri ise varoluş amacının (neden yaşıyorum) bir ifadesidir. Medeniyet “ yerin hakimiyeti”, din ise “ göklerin hakimiyeti” içindir. Doğu ile Batı arasındaki İslam kitabında İzetbegoviç İslam’ın bu iki, “üçüncü olarak da insana ait herşeyin bir kaydı olan iki cinsin” arasındaki tezaadın bir sentezi olduğunu kanıtlamaya çalışır.

Takvim’in nüshalarında yayınladığı bir dizi makale olan “İslami Dirilişin Problemleri” adlı kitabında İzetbegoviç’e göre : “ Yeniden diriliş ancak İslam’ın temellerine kararlı bir geri dönüşle mümkün olabilir”. Aslında Alija İzetbegoviç’in, özellikle bu kitap olmak üzere genel anlamda İslami düşünceye katkısında, en az İslam’ın kendisi olduğu kadar İslam toplumları ve ülkeleri açısından da kendini şahsına münhasır bir reformist olarak öne çıkardığı söylenebilir.

Uzun yıllar sonra 1997’ de Tahran’da bir İslam ülkeleri konferansında konuşurken İzetbegoviç, kendi gözlemlerine dayanarak, kendini İslam ülkesi olarak adlandıran ülkelerin kusurlarına açık sözlülükle

işaret edecekti. Açık sözlü olmanın da ötesine geçmişti: Evet İslam en mükemmeldir, ama biz mükemmel değiliz! Batı ne bozuk ne de yozlaşmıştır. " Çürümüş Batı"- komünist sistem bu yanlışlığı çok pahalı ödemiştir. Batı çürümemiştir. Batı güçlü, kültürlü ve organize. Okulları bizimkilerden daha iyi ve şehirleri bizimkilerden daha temizdir. Batıda insan hakları daha üst düzeydedir, fakirlere ve özürllere yönelik sosyal imkanlar daha iyi organize edilmiştir. Batılılar genelde sorumlu ve doğru insanlardır. Benim onlarla ilgili tecrübelerim böyledir. Ancak gelişmişliklerinin karanlık yönlerini de biliyorum ve göz ardı etmiyorum. Evet, İslam en mükemmeldir ama biz mükemmel değiliz! Bu sıklıkla karıştırdığımız iki konudur. Batıyı küçümsemek yerine onunla yarışıyoruz! Kur'an bize tam da şunu emretmemiş midir: Öyle ise iyiliklerde yarışın.

Izetbegoviç aynı zamanda terorizmi İslam dini ile özdeşleştirenlere mesaj göndermektedir : Bazı insanlar terörizmle üstünlük sağlanabileceğini düşünüyorlar. Bu tehlikeli bir şekilde yayılan bir yanılgıdır. Terörizm bugünkü acimizin bir ifadesi ve gelecekteki acimizin de olası sebebidir. Sadece etik olmamakla kalmayıp aynı zamanda sonuçsuzdur da. Etik değildir çünkü masum insanlar ölmektedir, sonuçsuzdur çünkü onunla hiçbir yerde hiçbir şey çözülmüş değildir. Tarihteki tüm ciddi siyasi hareketler terörizmi redetmiştir. Kur'an'ın da şu bilinen ayetle yasakladığını düşünüyorum : " Kim bir insanı öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür". Maalesef bazıları bunu unutmaktadır.

Batıda İslam'ı, müslüman ülkelerde ise Batıyı savunuyordu. Batıda Doğulu, Doğuda ise Batılıydı, ancak her iki tarafta da Müslüman'dı.

Aliya Izetbegoviç'in her açıdan örnek teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Onun için hakiki kişilik, gerçek anlamda insan diyebiliriz.

Izetbegoviç, insanların hiç bir zaman sadece maddiyata yönelmemesi gerektiğini altını çiziyordu, maddiyatın da önemli olduğunu ancak maneviyatın çok daha önemli olduğunu her defasında belirtiyordu. Aliya İslamiyetin özünü anlamıştı. Belki başka bir ülkede ya da herhangi başka bir İslam ülkesinde doğmuş olsaydı İslamiyeti bu kadar iyi anlamayacaktı. Aliya, kendisinin de dediği gibi Batı ve Doğunun kesiştiği yerde, Bosna'da doğdu. Misyonu olan, Bosna'daki İslamiyeti korumak gibi büyük bir görevi üstlenen birisiydi Aliya. Aynı zamanda bütün dünyaya insanlığın ve maneviyatın önemliliği göstermekti onun görevleri arasında. Hayatı boyunca dünyanın tüm önde gelen politikacıları ve entelektüel kişilerle tanışma fırsatını buldu. Aliya olmasaydı, misyonu olmasaydı Bosna'nın hali bugün ne olurdu diye sorular yöneltebiliriz kendş kendimize. O zamanlar, onun yerine getirdiği görevi, yapabilecek, yerine getirecek potansiyele sahip kişi yoktu. Aliya olmasaydı belki bugün Bosna'da ezanlar okunmazdı.

Aliya Izetbegoviç hem Batıya hem Doğuya mesaj gönderen birisiydi. Onun görüşleri, düşünceleri batı ve doğunun değerlerini bir araya getiren türdendi, insanlığın zarar veren kötü hücrelerinden arındığı bir örnekti. Aliya'nın görevi sadece yerel düzeyde değildi, görevi sadece küçük ülkesini yok olmaktan kurtarmak değildi. Onun misyonu, Bosna'nın yaşadığı acılarla dünyaya "orta yol" mesajını göndermekti.

Aliyanın dünya çapındaki rolü araştırılmalı, yazılmalı ve anlatılmalıdır.

Alija Izetbegoviç yukarıda bahsedilen kitaplardan başka, aşağıda sözü geçen kitapları yazmış ve yayınlamıştır :

Aliya Izetbegoviç'in eserleri

- İslam Deklarasyonu, 1970.
- *Doğu ve Batı arasında İslam*, 1980.

- *Entelektuallerin konuşmaları ve mektupları* , SDA, 1994.
- *intelektualaca*, 1998.
- *Özgürlüğüme kaçışım :Zindandan notlar 1983-1988*, Biblioteka Refleksi, Svjetlost, 1999.
- *Hatıralar*, autobiografski zapis, 2000.

Kaynakça:

Alija Izetbegović , *Islamska deklaracija*, Sarajevo, 1969–70.

Moj bijeg u slobodu: Biljeske iz zatvora 1983–1988 (Biblioteka Refleksi),

Svjetlost, 1999.

Islamska deklaracija, (Mala muslimanska biblioteka), Alija Izetbegović, Bosna, 1990.

Islam između Istoka i Zapada, Svjetlost, Sarajevo, 1996.

Zehrudin Isaković, *Alija Izetbegović 1925-2003 Biografija*, Sarajevo, 2012.

Abstract:

View Alija Izetbegović, as the first president of Bosnia, on Islam and Muslims thought in the Islamic world, his thinking and understanding of the crisis that is primarily found as an individual, as well as the Islamic world and the whole world to impose a regime altogether. Exit from the crisis, is the solution of acceptance "middle way" that Islam offers, through science, understanding, tolerance and the abolition of slavery, democratic conception of the world that the Qur'an and Sunnah - Hadith of the Prophet require. True monotheist, is a man who is free, a man who is not a passive ascetic, or one that tends exclusively to material. That is a man who is involved in both the contrary, the man who is active in the fight against tyranny and slavery, and the man who at the same time take care of their internal freedom. By President Izetbegović, this Islamic, "middle way" is an alternative to the crisis of humanity.